

FORMAT PRAKTIJKPROGRAMMA PLANTGEZONDHEID

Nr.	Algemene gegevens pilot	
0	Titel	Duurzame bollenteelt Drenthe
1	Onderwerp	Duurzame bollenteelt Drenthe
2	Idee aandrager	Telers, KAVB, overheden (gemeente, provincie, het rijk), waterschap, onderzoek (HLB)
3	Looptijd	9 maart 2021 tot 1 juli 2025
Nr	Inhoudelijk doel en eindresultaat pilot (zie voorstel)	
0	Wat is het probleem?	<p>De bollensector is een ondernemende en innovatieve sector die de afgelopen jaren al de nodige vooruitgang heeft geboekt in het terugdringen van het gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen en de belasting van het milieu. Tegelijkertijd moeten er in de bollensector nog grote stappen worden gezet op het gebied van duurzaamheid. Dit om in te spelen op de maatschappelijke ontwikkelingen en haar toonaangevende positie te behouden.</p> <p>Bij maatschappelijke organisaties en omwonenden¹ bestaat al langer bezorgdheid over het effect van combinaties van chemische gewasbeschermingsmiddelen op met name de gezondheid van de mens, maar ook op de natuur en het (leef)milieu. In de gemeente Westerveld heeft dit de afgelopen jaren geleid tot spanningen en onbegrip tussen telers en omwonenden.</p> <p>Voor verduurzaming van de sector is nodig dat ondernemers een rendabele bedrijfsvoering kunnen realiseren met voldoende maatschappelijk draagvlak van omwonenden, overheden en stakeholders. Onder stakeholders vallen die partijen die nodig zijn om een omslag te bewerkstelligen zoals bijvoorbeeld de handel, de middenleveranciers en het onderzoek. De beoogde pilot in dit programma is bedoeld om samen verder te werken richting een duurzame en vitale teelt waar Drenthe en Nederland trots op kunnen zijn, nu en in de toekomst. Hierbij wordt ingezet op duurzame teelt van kwalitatief goede producten met respect voor de leefomgeving en een duidelijk verdienmodel voor de telers.</p> <p>Bij de uitvoering van dit programma staat de agrarische ondernemer centraal en zijn samenwerking en dialoog met omwonenden, partijen in de keten en overheid essentieel om een nieuwe weg met succes te betreden.</p>
1	Wat is het doel van de pilot?	<p>Spoor 1</p> <p>Kennis ontwikkelen die moet leiden tot een fundamentele verbetering in de verduurzaming van de lelieteelt. Daarbij sluiten we aan op de onderzoeken die op dit gebied al</p>

¹ De term omwonenden wordt in dit voorstel gebruikt als een verzamelbegrip en kan al naar gelang de context verschillende groepen belanghebbende omwonenden betreffen. Hierbij wordt aangesloten bij de indeling die in het rapport "Uitgesproken" is gemaakt. Het betreft de volgende groepen: georganiseerde omwonenden en niet georganiseerde omwonenden, bezorgde omwonenden en niet-bezorgde omwonenden.

FORMAT PRAKTIJKPROGRAMMA PLANTGEZONDHEID

		<p>worden uitgevoerd door partijen als stichting Regionaal Onderzoek Lelieteel in Noord- en Oost- Nederland (ROL), Wageningen University & Research (WUR) en Koninklijke Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur (KAVB). Het programma richt zich op de lelieteelt vanwege het hoge gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en omdat het binnen de gemeente Westerveld aanleiding is geweest voor veel maatschappelijke onrust. In lijn met de Toekomstvisie gewasbescherming 2030 betekent dit dat we streven naar weerbare planten en teeltsystemen in verbinding met de natuur en nagenoeg zonder emissie van chemische gewasbeschermingsmiddelen.</p> <p>Spoor 2 Bevorderen van de dialoog tussen de telers en omwonenden, zodat een open gesprek ontstaat en begrip voor elkaars situatie. Telers en omwonenden gaan het gesprek aan met betrekking tot de lelieteelt in de buurt van bewoning en de onderlinge afstemming die daarvoor nodig is.</p> <p>Spoor 3 Toelating van een middelenpakket dat een lagere milieubelasting heeft dan de huidige toegestane middelen bij de teelt van lelies. Er zijn meerdere middelen met een lagere milieubelasting beschikbaar in andere sectoren die als onderdeel van geïntegreerde gewasbescherming heel goed in de teelt van lelies toegepast kunnen worden. Dit is met name ook belangrijk als tussenoplossing voor de periode waarin toegewerkt wordt naar weerbare planten en teeltmethodes. Dat is namelijk een proces van jaren.</p>
2	<i>Welke concrete eindresultaten willen jullie bereiken?</i>	<p>Vermindering milieubelasting volgens de milieumeetlat systematiek. Effectief middelenpakket voor de lelieteelt. Meetbare doelstellingen middels een KPI set. In dialoog zijn en blijven met de omgeving.</p>
Nr.	Stand van zaken tot juli 2022	
0	<i>Wat is de startdatum van de uitvoering van de pilot?</i>	9 maart 2021.
1	<i>Welke projectactiviteiten zijn opgepakt?</i>	<p>Kennis In 2021 zijn 22 praktijkinitiatieven uitgevoerd: Het grootste middelenverbruik is gericht op het voorkomen van virusoverdracht en schimmelaantasting. Hierop is ingespeeld door veel experimenten uit te voeren in de praktijkvelden om praktische oplossingen te bieden aan telers op de korte termijn. Ca. 25 % van experimenten is gericht op verhoogde weerbaarheid tegen overdracht van virus door luis door inzet van sterke soorten en alternatieve middelschema's met intensieve monitoring. Ook op het gebied van het voorkomen van schimmels zijn een</p>

		<p>vergelijkbaar aantal experimenten gedaan door inzet van meer resistente soorten in combinatie met beslissingsondersteunende systemen. Daarnaast is gewerkt aan mechanische onkruidbeheersing, bodemverbeterende maatregelen en alternatieve meststoffen, biostimulanten, bladvoeding en duurzaam bodembeheer door bodemverbeterende maatregelen. En last but not least is gewerkt aan akkerrandenbeheer en functionele agrobiodiversiteit door het aanleggen van bloemenranden en het monitoren van luizen en natuurlijke vijanden. In 2022 zijn opnieuw vergelijkbare praktijkinitiatieven opgezet en in uitvoering. Het betreft meer dan 25 experimenten in het veld die qua opzet vergelijkbaar zijn met 2021.</p> <p>De telers zijn de drijvende kracht voor nieuwe ideeën en hoe ver men met de experimenten wil gaan op hun percelen. Het is heel belangrijk dat de toepassingen aansluiten bij hun bedrijfsvoering waardoor er in korte tijd veel draagvlak ontstaat voor het implementeren van ‘laag hangend fruit’ ideeën die snel geïmplementeerd kunnen worden in de praktijk. Er is veel enthousiasme bij de telers en hun adviseurs van de toeleveranciers om te komen tot een duurzamere teelt waarbij nadrukkelijk gekeken wordt naar haalbaarheid en (economische) risico's.</p> <p><i>Effectief middelenpakket</i> Een deskstudie is uitgevoerd naar de huidige en toekomstige ontwikkelingen binnen het huidige middelenpakket. Een voorstel voor het gebruik van effectieve middelen met lagere milieubelasting die toegelaten zijn in andere teelten dan de lelieteelt wordt binnenkort voorgelegd aan het ministerie.</p> <p><i>Communicatie</i> Op het gebied van communicatie is veelvuldig overleg gepleegd in de periodieke vergaderingen van de projectgroep communicatie met vertegenwoordiging van de betrokken partijen en onder leiding van de provincie. De Commissaris van de Koning Drenthe heeft persoonlijke gesprekken gevoerd met belangrijke stakeholders om te komen tot een aantal gesprekstafels waaraan verschillende betrokkenen kunnen deelnemen op persoonlijke titel of vanuit georganiseerde omwonenden en betrokken (belangen)organisaties. Deze gesprekstafels vallen qua organisatie en uitvoering buiten de pilot. Wel kan de pilot de vruchten plukken van de opbrengst en is de pilot nauw betrokken bij technische onderwerpen zoals biologische teelt.</p> <p>Ook wordt er veel aandacht besteed aan de pers, zijn social media kanalen opgezet via facebook en twitter en worden</p>
--	--	---

FORMAT PRAKTIJKPROGRAMMA PLANTGEZONDHEID

		<p>er open dagen georganiseerd. De kick off bijeenkomst op 1 april j.l. werd goed bezocht en is als zeer positief ervaren. Ook de landelijke pers zoals NOS en NRC hebben naar aanleiding van de officiële opening in de Gemeente Westerveld uitgebreid gepubliceerd.</p> <p>Tijdens de leliedag op 15 juni zijn presentaties gehouden over de pilot voor de landelijke sector.</p> <p>Op 2 juli is een open dag georganiseerd voor omwonenden en geïnteresseerden waarbij praktijkpercelen werden bezocht en er interessante gesprekken ontstonden tussen omwonenden, raadsleden, telers, overheden en onderzoek. Er is tevens in het voorjaar een traject gestart voor het ontwikkelen van KPI's voor het programma.</p>
2	<i>Hoeveel telers, uit welke sectoren experimenteren binnen de pilot?</i>	10 bloembollentelers in Drenthe die het convenant met Gemeente Westerveld hebben ondertekend participeren in de pilot en experimenteren actief en intensief binnen de pilot.
3	<i>Aan welke concrete deelresultaten is gewerkt?</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Verlaging van de milieubelasting. - Weerbare planten en bodem. - Effectief middelenpakket. - Communicatie en dialoog met omgeving en stakeholders.
4	<i>Welke nieuwe kennis is in de praktijk getoetst?</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Gebruik van beslissingsondersteunende systemen. - Het effect van weerbare planten (minder vatbaar/meer resistentie) op vermindering van gewasbeschermingsmiddelen. - Het gebruik van groene middelen en biostimulanten. - Het gebruik van bodem verbeterende maatregelen.
5	<i>Welke nieuwe, concrete IPM bouwstenen zijn getoetst?</i>	Zie punt 4.
6	<i>Hoe draagt de aanpak bij aan weerbare teeltsystemen?</i>	De aanpak is integraal en maakt gebruik van IPM strategieën om te komen tot lage milieubelasting en nagenoeg geen emissie naar het milieu.
7	<i>Is de ontwikkelde aanpak praktisch haalbaar?</i>	Ja, de telers zijn de drijvende kracht voor nieuwe ideeën en hoe ver men met de experimenten wil gaan op hun percelen. Het is heel belangrijk dat de toepassingen aansluiten bij hun bedrijfsvoering waardoor er in korte tijd veel draagvlak ontstaat voor het implementeren van 'laag hangend fruit' ideeën die snel geïmplementeerd kunnen worden in de praktijk. Er is veel enthousiasme bij de telers en hun adviseurs van de toeleveranciers om te komen tot een duurzamere teelt waarbij nadrukkelijk gekeken wordt naar haalbaarheid en (economische) risico's.

FORMAT PRAKTIJKPROGRAMMA PLANTGEZONDHEID

8	<i>Wat is het effect op de aanpak op het verdienvermogen van de teler?</i>	Zie punt 7 economische haalbaarheid. Er wordt in de praktijkexperimenten nadrukkelijk gekeken naar de economische haalbaarheid en financiële risico's.
9	<i>Wordt er aanvullend aan andere zaken (in de keten) gewerkt?</i>	Een onderdeel van de pilot is de haalbaarheid van de biologische teelt van lelies waarbij de afzet en markt een belangrijk onderdeel zullen zijn in het onderzoek.
10	<i>Hoe wordt de monitoring van alle resultaten ingevuld?</i>	Er is in 2021 een aanzet gemaakt tot het samenstellen van een KPI set. Dit geeft helderheid in waar we naar toe willen, is periodiek meetbaar waar we staan, is een belangrijk hulpmiddel in de communicatie naar de omgeving en belangrijke stakeholders en brengt successen vroeg in beeld, evenals de minder of niet geslaagde experimenten. Tot slot kun je trends aangeven naar aanleiding van de geboekte resultaten.
11	<i>Zijn er randvoorwaarden die vernieuwing tegenhouden?</i>	Bekend is dat er spanningen zijn in de omgeving van Gemeente Westerveld waar de pilot zich op richt. Deze spanningen zijn vooral waarneembaar bij omwonenden die zich hebben verbonden in Meten= Weten en andere initiatieven. Het is niet eenvoudig om een dialoog op te zetten waar de tegenstellingen sterk aanwezig zijn en het lastig is tot een compromis te komen. Dit heeft erin geresulteerd dat het op gang brengen van de dialoog langer duurt dan verwacht.
12	<i>Wat is er nodig om de gewenste doorbraak te realiseren?</i>	Tijdige signalering van spanningen in de omgeving van de pilot en het betrekken van beïnvloeders om het vlot te trekken. Ondertussen blijven we laten zien wat er in de proeven gebeurt en blijven we in contact met geïnteresseerde bewoners.
13	<i>Zijn er nu al successen om te delen?</i>	Er zijn belangrijke stappen gezet in betere weerbaarheid, akkerranden en de inzet van minimaal en slim gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. De ambitie is om te komen tot nagenoeg geen emissie naar bodem, water en lucht. Alle betrokkenen met de telers voorop zijn zich zeer bewust en ook sterk gemotiveerd om tot de einddoelstelling te komen. Verspreiding: op bedrijfsniveau is er sprake van opschaling in vergelijking met de proeven die uitgevoerd worden op proevenplatforms. Ook wordt binnen de bollensector gecommuniceerd over dit initiatief door de deelnemers en nadrukkelijk ook door de KAVB. Dit is een bewustwordingsproces voor de gehele sector waarbij de pilot als voorbeeld kan dienen. Verbreding: je zou kunnen stellen dat de pilot ook een voorbeeld kan zijn voor andere sectoren/gebieden waarbij er sprake is van maatschappelijke onrust. De pilot omvat veel stakeholders die in een gemeenschappelijk belang en volgens een sterke governance structuur samenwerken . In

FORMAT PRAKTIJKPROGRAMMA PLANTGEZONDHEID

		<p>dit verband werken ondernemers, overheid, adviseurs en onderzoek samen met de omwonenden/omgeving aan een duurzame bollenteelt in een duurzame omgeving.</p> <p>Verdieping: er is in 2021 een aanzet gemaakt tot het samenstellen van een KPI set. Dit geeft helderheid in waar we naar toe willen, is periodiek meetbaar waar we staan, is een belangrijk hulpmiddel in de communicatie naar de omgeving en belangrijke stakeholders en brengt successen vroeg in beeld, evenals de minder of niet geslaagde experimenten. Tot slot kun je trends aangeven naar aanleiding van de geboekte resultaten.</p>
14	<i>Is de communicatie van de resultaten al ingevuld?</i>	<p>De pilot kent een governance structuur waar de projectgroep communicatie een onderdeel van is. De projectgroep is onder leiding van het programma team verantwoordelijk voor de communicatie over de pilot. Een communicatieplan wordt opgesteld en een website en social media zijn ingericht.</p>
15	<i>Wat wordt de komende maanden opgepakt?</i>	<p>Verdere uitvoering van de praktijkexperimenten. Uitvoering van het communicatie activiteiten. Ontwikkeling van een KPI's (Kritische Prestatie Indicatoren) voor de pilot voor het monitoren van de resultaten.</p>